

วัยรุ่นกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล

Adolescent and Cultural Violent in Muang District,
Satun Province

ซาอีเดห์ เกษา¹ และศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี²

Sa-edah Kesa¹ and Srisompob Jitpiromsri²

¹นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

²ผศ.ดร., คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี 94000

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความรุนแรงและปัจจัยที่กำหนดการใช้ความรุนแรง ตลอดจนศึกษาการจัดการต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมของวัยรุ่น การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย วัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี จำนวน 8 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสตูลและสถานีตำรวจภูธรฉลุง จำนวน 6 คน ผู้ปกครองของวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน และกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลหรือหมู่บ้านที่เกิดเหตุ จำนวน 5 คน พบว่า

1.รูปแบบความรุนแรงในวัยรุ่นมีหลายลักษณะ ในฐานะเหยื่อจากการกระทำความรุนแรง ผู้กระทำความรุนแรง และเหยื่อและผู้กระทำความรุนแรงในเวลาเดียวกัน 2.ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการใช้ความรุนแรง พบว่า ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน กิจกรรม ชุมชน บทบาทองค์กรทางศาสนา และความเข้มแข็งของผู้นำ เมื่อโครงสร้างทางสังคมอ่อนแอก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างและถูกพัฒนาเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ส่งผลต่อระบบความคิด ความเชื่อ ของชุมชนและวัยรุ่น ก่อให้เกิดความรุนแรงทางตรง และ 3.การจัดการต่อความรุนแรงของวัยรุ่น พบว่า มีกระบวนการจัดการสองรูปแบบ คือ วัยรุ่นจัดการกันเอง และการจัดการของผู้มีอำนาจตั้งแต่ผู้บริหารระดับจังหวัดตลอดจนผู้นำในชุมชน

คำสำคัญ : วัยรุ่น ความขัดแย้ง ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองสตูล

Abstract

This is the study of adolescents and cultural violent in Muang district, Satun province, with aims at studying the forms of violence and factors determining the violent behavior as well as studying culturally violence management against the adolescents. This is a qualitative research by In-interviews. The samples comprises eight adolescent with ages ranging 15-25 years, three inspector police of Satun provincial police station, three inspector police of Chalung sub-district police station, eight adolescents' guardians, five sub-district headmen or village headmen, or the assistants of village headman, sub-district or village of which the violence occurs.

The results were 1. There were various forms of violence, namely adolescents as the violence victims, as violence doers and as both (victims and doers). Originally the violence was in the forms of threatening, punching, beating. At present it appears using a pistol for hurting or killing the opposite side extremely. 2. The factors determining violent behaviors were namely family, friends, school, mutual activities with negative, community, roles of religious institutes as well as strength of community's head. When the social structures was decadent caused a structural violence and became cultural or symbolic violence. The thought and belief as mentioned influenced leading to the direct. 3. For the violence management toward the adolescents of both communities, two forms of management explored were: 1. management by themselves, 2. management by the powerful person appointing provincial covering communities' heads.

Keywords : Adolescents, Conflict, Cultural Violence, Muang Satun Distric

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง เป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อการแก้ไขอย่างจริงจัง เห็นได้จากเหตุการณ์ความรุนแรงในวัยรุ่น ซึ่งกลายเป็นปรากฏการณ์ของสังคมที่มักสะท้อนให้เห็นผ่านข่าวตามสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในประเทศแต่ละปีนั้นมีจำนวนเป็นหมื่น ๆ ราย เช่นในพ.ศ. 2547 มีจำนวน 33,308 ราย พ.ศ. 2548 มีจำนวน 36,080 ราย พ.ศ. 2549 มีจำนวน 48,218 ราย พ.ศ. 2550 มีจำนวน 51,128 ราย และพ.ศ. 2551 มีจำนวน 42,766 ราย [1] ที่สำคัญข้อมูลของวัยรุ่นเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงของวัยรุ่นได้ ยังมีปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้เป็นคดีความอีกจำนวนไม่น้อย เช่น การข่มขู่ การรีดไถเงินจากเพื่อนด้วยกันหรือการทะเลาะวิวาทกันของวัยรุ่น เป็นต้น ความรุนแรงเกิดได้ทุกที่ไม่เว้นแม้แต่จังหวัดที่มีค่าขวัญประจำจังหวัดว่า สงบ เช่น จังหวัดสตูล

จังหวัดสตูล มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “สตูล สงบ สะอาด ธรรมชาติบริสุทธิ์” แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม อบายมุขเข้าสู่ชุมชนผ่านวัยรุ่นในอำเภอเมืองอย่างรวดเร็ว เช่น การพนัน ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และการใช้อาวุธที่หมายเอาชีวิตผู้คนมีอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ปัจจุบันอำเภอเมืองสตูลเป็นอำเภอที่มีวัยรุ่นกระทำความรุนแรงมากที่สุดจังหวัดสตูล โดยที่วัยรุ่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีที่เป็นปัญหาสังคมอยู่หลายคดี และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคดีฆ่าผู้อื่น หรือพยายามฆ่า คดีอาวุธปืนหรือมีเครื่องกระสุน [2]

ความรุนแรงในวัยรุ่น จึงเป็นเพียงสิ่งที่แสดงอาการของปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมและวัฒนธรรมของความรุนแรง ทั้งสิ่งที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้วัยรุ่นใช้พฤติกรรมความรุนแรงอาจมีใช้ที่ตัวของวัยรุ่นเอง แต่เป็นปัจจัยทางโครงสร้างและบริบทของสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ที่มีอิทธิพลทางความคิดหรืออุดมการณ์การการเกื้อหนุนให้วัยรุ่นเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

จากสภาพปัญหาความรุนแรงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเห็นความสำคัญที่จะศึกษารูปแบบความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ตลอดจนศึกษาการจัดการต่อความรุนแรง เชิงวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล
3. เพื่อศึกษาและหาทางออกในการจัดการความรุนแรงของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้คัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง ซึ่งได้เลือกอำเภอเมืองสตูล เป็นพื้นที่ตัวอย่างโดยเลือก 2 ตำบลคือ ตำบลบ้านควน และตำบลฉลุง เครื่องมือที่ใช้การสัมภาษณ์ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงของโยฮัล กัลปิตุง ที่แบ่งความรุนแรงเป็น 3 ประเภท คือความรุนแรงทางตรง มีร่องรอยปรากฏให้เห็น

บนร่างกายของมนุษย์ในรูปของบาดแผล เลือดเนื้อและการสูญเสียชีวิต ต่อมาคือความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เป็นความรุนแรงที่ซ่อนเร้น แฝงเร้น เช่น ความยากจน การไม่ได้รับความเป็นธรรม และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม คือระบบความคิด ความเชื่อที่รองรับการกระทำ ความรุนแรง

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (PARTICIPANT OBSERVATION) โดยผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับชาวบ้าน เช่น ร่วมงานแต่งงาน ประชุมประชาคมหมู่บ้าน และนั่งพูดคุยกับชาวบ้าน

3. ขอบเขตของการวิจัย ด้านพื้นที่ คือ ตำบลฉลุงและบ้านควน อำเภอมือเมือง จังหวัดสตูล ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1.วัยรุ่นที่มีอายุ 15-25 ปี จำนวน 8 คน 2.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่น คือ - เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสตูลและสถานีตำรวจภูธรฉลุง จำนวน 6 คน - ผู้ปกครองของเยาวชนที่เป็นตัวอย่าง 8 คน - กำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบล/หมู่บ้านที่เกิดเหตุ จำนวน 5 คน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (IN-DEPTH INTERVIEW) อย่างไม่เป็นทางการ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง วัยรุ่นกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอมือเมืองสตูล มีผลการศึกษาวิจัยดังนี้

1.รูปแบบความรุนแรงในวัยรุ่น พบว่า ความรุนแรงในวัยรุ่นมีหลายลักษณะ วัยรุ่นในฐานะเหยื่อจากการกระทำ ความรุนแรง วัยรุ่นในฐานะผู้กระทำความรุนแรง และวัยรุ่นในฐานะเหยื่อและผู้กระทำความรุนแรงในเวลาเดียวกัน พฤติกรรมความรุนแรงในวัยรุ่นจะซึมซับอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่น ผ่านทางสถาบันครอบครัวที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ เมื่อไปโรงเรียนก็ถูกครูลงโทษ ตลอดจนถูกเพื่อนรุ่นพี่ที่โรงเรียนรังแก ความกดดันดังกล่าว ทำให้วัยรุ่นเลือกที่จะทิ้งอนาคตทางการศึกษา และออกมาดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเอง มีการเข้ากลุ่มเพื่อนใหม่ ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันและเห็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำไปสู่อบายมุขและการเลือกใช้ความรุนแรงของกลุ่ม ก่อให้เกิดการบ่มเพาะความรุนแรงผ่านการเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ อีกทั้งสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ล้มเหลวเชิงโครงสร้างทางสังคม จึงเป็นเหตุผลของวัยรุ่นในการเลือกกระทำความรุนแรงต่อผู้อื่น และจากการศึกษาพบว่า รูปแบบความรุนแรงของวัยรุ่นในตำบลฉลุงและบ้านควน อำเภอมือเมือง จังหวัด

สตูล จากเดิมใช้การข่มขู่ กำลัง ชกต่อย ใช้ไม้ ไม่ได้มีการใช้อาวุธหมายเอาชีวิต แต่ปัจจุบัน มีการทำร้ายร่างกาย ด้วยอาวุธปืนหมายเอาชีวิตอีกฝ่ายอย่างจริงจัง

2.ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมมารู้ใช้ความรุนแรงของวัยรุ่นในอำเภอเมืองสตูล มีดังนี้

2.1 ครอบครัว : สาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทันสมัยขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ผู้ปกครองต้องออกไปทำงาน เช่น กรณีของนัทที่กล่าวว่า “พ่อแม่มีอาชีพค้าขาย ต้องออกไปค้าขายแต่เช้าโดยตอนเช้าจะให้พี่ ๆ ช่วยจัดการเรื่องการไปโรงเรียน ตอนเช้าเหนื่อยมากที่จะได้เจอพูดคุยกัน หรือถ้าเจอกันก็น้อยมาก” [3] ความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงาน ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยถอยลงไปในแต่ละวัน การพูดคุยระหว่างผู้ปกครองและลูก ๆ จึงมีน้อยมาก เมื่อลูกมีปัญหาที่ไม่กล้าปรึกษาพ่อแม่ โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีพี่น้องหลายคน มานกล่าวว่า “ส่วนใหญ่จะคุยกับมะ หรือเวลามีปัญหาอะไร มะเท่านั้นที่จะคอยให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือ ส่วนกับปะจะปิดบัง เพราะไม่ค่อยคุยและกลัวปะด้วย” [4] นอกจากนี้ พ่อแม่จำนวนหนึ่งจะมีการพูดในลักษณะของการเปรียบเทียบพฤติกรรมของลูก ๆ ไร่ กล่าวไว้ว่า “มะชอบเปรียบเทียบลูกน้องเป็นลูกเหวตา ที่ทำผิดมะไม่ดู ทำไม่เหมือนพวกพี่ ๆ มะไม่เคยเหนียวใจกับพี่ ๆ เลยหาเพื่อนดี ๆ บ้าง ไม่ใช่คบแต่เพื่อนที่พากันไปทำสิ่งที่ไม่ดี” [5] ดังนั้น เมื่อมีปัญหาจะไม่เลือกปรึกษาคนในบ้าน แต่จะปรึกษาเพื่อน เพราะรู้สึกว่าการปรึกษาเพื่อนเข้าใจตนเองมากกว่า ให้คำปรึกษาได้ดีกว่า แม้จะเป็นทางที่ผิด วัยรุ่นก็พร้อมทำตาม วัยรุ่นหลายคนเริ่มต้นติดยาเสพติดเพราะเพื่อนชวน เมื่อมีปัญหาเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็จะมีปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมาย เช่น การลักเล็กขโมยน้อยเงินของสมาชิกภายในบ้าน ผู้ปกครองมานกล่าวว่า “เงินในบ้านหายบ่อย คือ ถ้าจะวางแผนไม่รู้ว่าจะตรงไหนได้บ้าง เพราะในบ้านติดยากันหลายคน” [6] จนต่อมากลายเป็นปัญหาต้องทะเลาะกันภายในบ้าน วัยรุ่นมีการใช้ยาเสพติดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อผู้ปกครองทราบก็จะใช้การลงโทษโดยวิธีการที่รุนแรง ยิ่งสร้างความกดดันให้กับวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น มานกล่าวว่า “น้อยครั้งที่ปะจะดี ส่วนมากจะพูดอย่างใจเย็น ๆ แต่เคยตีเหมือนกัน ใช้อย่างรุนแรงเลย เอาสายไฟตี เพราะเตือนหลายครั้งแล้ว หรือถ้าไม่ตี ปะก็จะเตะประตูป้าง รื้อข้าวของบ้าง เพื่อระบายอารมณ์ที่โกรธ” [4] ประกอบกับการเกิดภาวะเครียดเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ ผู้ปกครองแก้ปัญหาของลูก ๆ ด้วยวิธีการหางานให้วัยรุ่นทำ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นวัยรุ่นหลายคนมีปัญหาเรื่องรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้ต้องขอเงินเพิ่มจากผู้ปกครอง ผู้ปกครองเองก็ไม่มั่นใจว่า ลูกจะนำเงินที่ได้ไปซื้ออะไรที่ไร้ประโยชน์

หรือไม่ จึงบ่น ดุว่า ว่ากล่าวให้ประหยัด ผู้ปกครองนัท กล่าวว่า “ให้เงินเยอะไม่ได้เพราะชอบจ่ายทีเดียวให้พันหนึ่ง จ่ายไม่ถึงหนึ่งชั่วโมง บอกตรง ๆ ไม่แน่ใจ ไม่รู้เอาไปซื้อยาหรือเปล่า” [7] โดยส่วนใหญ่วัยรุ่นได้เงินแล้วจะนำเงินไปซื้อยาเสพติดเพื่อการเสพ วัยรุ่นกลับเข้าบ้านดึก ทำให้ตื่นสาย เมื่อถูกปลุกทำงานก็จะอารมณ์เสียบ่อย ในบางครั้งงานที่ทำก็เป็นงานที่ต้องช่วยผู้ปกครอง เมื่องานไม่เสร็จตามที่กำหนดก็จะเกิดการเครียด เพราะด้วยสภาวะปัญหาหนี้สินที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ “ครอบครัวมีหนี้สินมาก ทำงานไม่ค่อยได้เงินเดือน” [8] โดยเฉพาะผู้ปกครองเท่านั้นที่เกิดภาวะเครียด วัยรุ่นเองก็เกิดความเครียดเช่นกัน จึงคลายความตึงเครียดด้วยการไปพึ่งพายาเสพติดบ่อยขึ้นเรื่อย ๆ ความรับผิดชอบงานของวัยรุ่นก็ลดลงนอนตื่นสาย ไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับหมาย “รับงานนอก ไปเอาของแล้วใช้เครดิตผม ไม่จ่ายเงินก่อน แล้วบอกมาจ่ายพุงนี้ เมื่อถึงเวลาไม่ยอมจ่าย เขาโทรหาผม ผมต้องจ่าย เขาทำแบบนี้บ่อยเกินไป” [8] ส่วนวัยรุ่นทุกครั้งที่เกิดความเครียดก็ต้องพึ่งยาเสพติด เมื่อไม่มีเงินก็จะก่ออาชญากรรมด้วยการลักทรัพย์หรือชิงทรัพย์ผู้อื่น โดยส่วนมากวัยรุ่นกลุ่มนี้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีอาวุธปืนหรือมีดไว้ในครอบครอง เพื่อช่วยต่อการเลือกใช้ความรุนแรง แม้ผู้ปกครองหลายครอบครัวจะตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เพราะความอ่อนแอของครอบครัวเองที่ไม่สามารถจัดการกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างได้ ทำให้ผู้ปกครองต้องจ่ายยอมให้สภาวะเช่นนี้ดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ กลายเป็นความรุนแรง เชิงวัฒนธรรม และปล่อยให้ไปเป็นไปตามกลไกของสังคม ท้ายที่สุดก็ถูกพัฒนาเป็นความรุนแรงทางตรง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดความรุนแรงของโยฮัล กัลป์ตุง

2.2 โรงเรียน เป็นสถานที่ปลูกฝังทางปัญญาให้แก่นักเรียน ครูในโรงเรียนโดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับนักเรียนที่ตั้งใจเรียน และไม่ค่อยสนใจนักเรียนที่มีพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นลบ ซึ่งก็พบว่า ครูมักถามว่า “ไม่อยากจะเรียนใช่ไหม งั้นเธอออกไป ๆ พุดต่อหน้าเพื่อนในห้องทั้ง 39 คน” [9] ซึ่งการกระทำของครูจะนำไปสู่ความรุนแรงแฝง คือ นักเรียนจะมีความรู้สึกต่อต้านครูและแสดงอาการออกมาทีละน้อย นอกจากครูผู้สอนแล้ว ครูที่นักเรียนส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้าน คือ ครูฝ่ายกิจการนักเรียน(ฝ่ายปกครอง) โดยเฉพาะนักเรียนที่มีพฤติกรรมในเชิงลบ ครูฝ่ายกิจการนักเรียนในฐานะผู้รักษากฎระเบียบของโรงเรียน ทุกอย่างต้องเป็นไปตามกฎกติกาที่วางไว้ ในขณะที่ตัวนักเรียนก็มองว่า กฎกติกาบางอย่างต้องได้รับการยกเว้นบ้าง เมื่อครูยืนยันทันจะดำเนินทุกอย่างให้เป็นไปตามกฎกติกา ครูจึงลงโทษผ่าน 3 วิธี คือ 1.การลงโทษด้วยวาจาและใช้สีหน้าท่าทาง การลงโทษด้วยวิธีการนี้แม้จะไม่มี ความรุนแรงทางกายภาพเกิดขึ้น เช่น การให้นักเรียนโชว์ตัวหน้า

เสาะง ก็สามารทำให้นักเรียนเกิดความไม่พอใจ การลงโทษแบบนี้เป็นความรุนแรงที่วัยรุ่นยากแก่การลืม 2.การลงโทษด้วยการบำเพ็ญประโยชน์ และ 3.การลงโทษด้วยการทำร้ายร่างกาย วิธีนี้เป็นวิธีที่ครูมักจะเลือกใช้ หลายครั้งที่ครูเลือกใช้วิธีการลงโทษ เช่น “ครูลงโทษด้วยการเตะ ตี ต่อยนักเรียน หรือแม้กระทั่งบางที่ครูลงโทษนักเรียนด้วยการให้นักเรียนวิ่งกลางฝน เมื่อนักเรียนทำผิดใส่รองเท้าเตะมาโรงเรียน” [8] และความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียนอีกกรณีคือ ครูชอบใช้พฤติกรรมการเล่าหรือพูดต่อ ๆ ในบางครั้งอาจไม่มีมูลความจริง ยิ่งเป็นการถ่ายโอนความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรงได้ง่ายและเร็วขึ้น

ความรุนแรงในโรงเรียนอีกประการหนึ่ง คือ ความรุนแรงระหว่างนักเรียนด้วยกัน ส่วนใหญ่เป็นความรุนแรงระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง โดยรุ่นพี่จะมีความรู้สึกว่า ตนเองมีอำนาจทั้งคุณวุฒิ (ระดับชั้นเรียนที่สูงกว่า) และวัยวุฒิ (มีร่างกายและพลังที่ไ้เปรียบกว่า) มีลักษณะตั้งแต่การใช้วาจาที่ไม่สุภาพ การทำร้ายร่างกายโดยไม่ใช้อาวุธและมีการใช้อาวุธเป็นเครื่องมือ เช่น กรณีของนนท์ที่กล่าวว่า “ม.1, 2 รุ่นพี่มาขอเงินที่ผมทุกวัน หากไม่ให้วันไหน รุ่นพี่ก็จะตบหัวบ้าง เตะบ้าง รุ่นพี่คนนี้เขาขอจากรุ่นน้องทุกคนถ้าไม่ให้ก็จะถูกลักษณะเดียวกันกับที่ผมโดนเหมือนกัน” [3]

โครงสร้างด้านบุคคล ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม และมีโอกาสที่จะพัฒนาเป็นความรุนแรงทางตรงได้หากคบเพื่อนที่ไม่ดี

2.3 เพื่อน คือบุคคลที่วัยรุ่นให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ในชีวิต เพื่อน คือคนที่ฟัง เข้าใจ และให้กำลังใจตนหลายคนจึงยอมเลือกกระทำ ความรุนแรงเพื่อช่วยเพื่อน หลีกคำว่า “การที่ผมช่วยเพื่อน แล้วไปมีเรื่องกับคนอื่น แม่เสียใจแน่นอน ผมรู้ เพราะแม่เคยขอแล้ว แต่ผมไม่สามารถปล่อยเพื่อนได้ ยอมให้แม่เสียใจหรือ ก็ไม่ยอมทำให้แม่เสียใจ แต่ต้องทำ เพราะรักเพื่อน” [10] การกระทำของวัยรุ่นก็เพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบางคนยอมทำลายคนจำนวนมากด้วยการค้ายาเสพติด เพียงเพราะต้องการเงินและเพื่อให้เป็นที่ยอมของเพื่อน ผู้ให้ข้อมูลบางคนเลือกที่จะรับผิดชอบที่อาวุธปืนเสียเอง ทั้งที่ไม่ใช่ของตนเอง อย่างไรก็ตาม ด้วยธรรมชาติของวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะนิสัยที่ใจร้อน หากมีความรุนแรงเกิดขึ้นแม้ไม่ได้เกิดขึ้นกับตนเอง แต่เกิดกับเพื่อนก็พร้อมที่จะช่วยเหลือ เพราะถือว่าเป็นเรื่องของศักดิ์ศรี และเป็นเรื่องธรรมาของลูกผู้ชาย และในนิยามของวัยรุ่น เพื่อนก็คือ พวกของเรา หากพวกของตนเองมีปัญหาเกี่ยวกับคู่อริก็ต้องช่วยคำว่า พวกเรา พวกเขา จึงกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ อันนำไปสู่การใช้ความรุนแรง

2.4 กิจกรรมการรวมกลุ่มของวัยรุ่น (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) คือ กินน้ำชา เล่นเกม ดูหนังที่มีการต่อสู้ ซึ่งการดูหนังในลักษณะนี้บ่อย ๆ จะทำให้เกิดการซึมซับความรุนแรงโดยที่ไม่รู้ตัว แม้โดยภาพรวมจะมีลักษณะการทำกิจกรรมที่คล้ายกับคนอื่น ๆ แต่ก็มีข้อแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในบางกิจกรรม ซึ่งจากการศึกษาสามารถแบ่งกลุ่มที่ทำกิจกรรมลักษณะนี้ได้ 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มที่เริ่มใช้ยาเสพติดด้วยตนเอง กลุ่มนี้คือกลุ่มที่มีความกดดันเรื่องในครอบครัว การเริ่มต้นเสพยาเสพติด เริ่มจากเห็นผู้ใหญ่สูบบุหรี่จากให้เห็น จึงเกิดการอยากลอง เมื่อเริ่มลอง ก็ยกระดับความรุนแรงของฤทธิ์ยาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่น กรณีของเร้ะ ที่กล่าวว่า “จุดเริ่มต้นของการรู้จักบุหรื คือ เริ่มเห็นผู้ใหญ่สูบบุหรี่จาก คบเพื่อนที่สามารถหาบุหรืได้ง่าย บุหรืนั้นใคร ๆ ก็สูบเป็นเรื่องธรรมดาของลูกผู้ชาย ตอนนั้นลองไปดูนะว่า มีใครที่ไม่สูบบุหรื ไม่ดูตลกัณษา ไม่กินน้ำโค้กผสมยาแก้ไอ ผมนี่ดิ้นะที่ไม่ติดยาบ้า” [11]

2) กลุ่มที่มีเพื่อนชักชวน ร่วมขบวนการ กลุ่มนี้คือกลุ่มที่มีความกดดันเรื่องในครอบครัว และหาทางออกด้วยการพึ่งพาเพื่อน เพื่อนชวนให้ลองก็ไม่ปฏิเสธ แอนกล่าวว่า “ถ้าเพื่อนชวนไปทำกิจกรรมที่ไม่ดี ผมไม่ปฏิเสธ เพราะนาน ๆ ก็จะได้ร่วมสังสรรค์กับเพื่อน ๆ” [4] กลุ่มนี้จะมีพัฒนาการระดับการเสพชนิดของยาเสพติด จากระดับความรุนแรงน้อยไปสู่ระดับความรุนแรงมาก เหมือนกลุ่มที่ 1 และมีสถานที่ในการเสพยาเสพติดที่ชัดเจนมากกว่ากลุ่มที่ 1 ทั้งนี้เป็นที่รู้จักกันในชุมชน

3) กลุ่มที่ทำธุรกิจค้ายา ซึ่งมีน้อยมาก จากการสอบถามผู้นำชุมชนและตำรวจ ต่างให้ข้อมูลตรงกันคือ ในชุมชนมีผู้ค้ายาไม่มากนัก หากมีก็เป็นรายย่อยที่ขายยาชนิดกตประสาทอ่อน ๆ เช่น ยาแก้ไอ โมโนโซแลม เท่านั้น “บ้านควนมีพ่อค้ารายย่อยเท่านั้น” [5]

2.5 ชุมชน มีการช่วยเหลือกันและกัน แต่เมื่อได้สัมภาษณ์เชิงลึกกลับพบว่า ทั้งสองชุมชนขาดความเป็นเอกภาพ ความสามัคคีในชุมชนจึงอาจมีให้เห็นไม่มากนัก ผู้ปกครองหลายคนมองว่า ไม่อยากดักเตือนลูกคนอื่น กลัวลูกตนเองจะเป็นเองหรือบางคนไม่อยากสนใจเพราะไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้การสอดส่องดูแลจึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น เมื่อชุมชนนิ่งดูตายต่อปัญหาของวัยรุ่น ทำให้ปัญหาก็ยังคงอยู่ และยิ่งขยายวงกว้างมากขึ้น และจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดก็เป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข และเกินความควบคุมของครอบครัวและชุมชน ในขณะเดียวกัน ผู้ปกครองหวังมองว่าพ่อแม่เดิมทีก็พูดว่า “ช่วงวัยรุ่นก็อย่างนี้แหละ” แต่เมื่อผ่านไประยะหนึ่งกลับพูดว่า “ไม่รู้จะทำอย่างไรกับลูกแล้ว” [12] คำพูดเหล่านี้เป็นคำพูดที่แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่ของวัยรุ่นมี

อำนาจเหนือตัวของวัยรุ่น แต่เมื่อสถานการณ์กลับกันว่า พ่อแม่ไม่สามารถจัดการลูกได้ แสดงว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนก็ไม่สามารถที่จะลดลงได้ เพราะผู้ปกครองมองเป็นเรื่องธรรมดา ในขณะที่ชุมชนมองว่า ไม่ใช่ธุระ เพราะไม่ใช่ลูกของตนเอง ผู้นำชุมชนพูดถึงวัยรุ่นว่า “บ่อยครั้งที่ชุมชน ตั้งค่าให้กับวัยรุ่นว่า มี 2 กลุ่มคือ เด็กเรียน และเด็กไม่เรียน “ติดยาเสพติดเยอะมาก ลองไปดูเลยตอนนี้ ก็อยู่ในเรือนจำหลายคน เรียนไม่ทัน” ซึ่งวัยรุ่นกลุ่มแรก คือที่ทำตามความคาดหวังหรือตามกรอบที่สังคมวางไว้ หรือกลุ่มหลังคือกลุ่มที่แหกกฎที่สังคมวางไว้” [13] เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่ ตั้งค่านัยย่องเด็กที่เรียนดี แต่ไม่สนใจเด็กหรือวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมในทางลบ ทำให้วัยรุ่นถลาตัวเองมากยิ่งขึ้น แม้ผู้ใหญ่บางคนพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของวัยรุ่นเหล่านั้น แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เท่าที่ควร วัยรุ่นเหล่านั้นส่วนใหญ่จึงถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบออกไปจากสังคม ด้วยวิธีการที่ผู้ปกครองสมาชิกในชุมชนเองก็ไม่ตั้งใจ และต้องเข้าสู่กลุ่มดังกล่าวโดยอัตโนมัติ ท้ายที่สุดวัยรุ่นก็เลือกก่ออาชญากรรม กลายเป็นปัญหาของสังคมต่อไป

2.6 บทบาทขององค์กรทางศาสนา ชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาเป็นชุมชนที่มีความผูกพันทางศาสนาอิสลามและยิดศาสนาเป็นแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีมัสยิดหรือมัสยิดซึ่งเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนกิจ มีครูสุมพันธ์ เป็นสถานที่ในการเรียนศาสนาประจำทุกวันเสาร์-อาทิตย์ และกลางคืนจะมีการสอนกัรออาตี แต่จากการศึกษากลับพบว่า แม้จะมีกระบวนการหล่อหลอมให้คนเป็นคนดี แต่วัยรุ่นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลับไม่ให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามหลักการของศาสนา เช่น การละหมาด หรือการถือศีลอด เป็นต้น วัยรุ่นให้เหตุผลของการละเลยเรื่องสำคัญเช่นนี้ว่า ลืม ติดธุระ ชี้เกียจ หรือบางคนให้เหตุผลว่า เป็นสันดานของวัยรุ่น ในขณะที่ตำรวจพูดถึงเรื่องนี้ว่า “โดยส่วนมากผู้ก่อเหตุเป็นมุสลิม สาเหตุหลักมาจากปัญหาเสพติด พ่อแม่ไม่มีเวลา ตามใจลูก ถือท้ายลูก ในบางส่วนของการสอนของพ่อแม่ไม่ถูกต้อง พูดจริง ๆ คือ ไม่ใช่อิสลามในการดำเนินชีวิต ไม่ละหมาด ตีเมียห์ สำนะเลเทมา หรือบางครั้งไปละหมาด ไม่ชวนลูกไปด้วย ชำร่ายกว่านั้นบางครั้งบอกลูกให้ไปละหมาด แต่ตัวเองออกไปเที่ยว มีส่วนน้อยเท่านั้นที่เป็นอย่างนี้ แต่เป็นส่วนน้อยที่มีความสำคัญของชุมชนจริง ๆ” [5] เมื่อผู้ปกครองมีพฤติกรรมเป็นเช่นนี้ วัยรุ่นเห็นจึงเกิดการซึมซับและทำตามพ่อแม่ เหตุการณ์ความรุนแรงหรือการเข้าสู่อบายมุข โดยส่วนใหญ่จะเกิดในช่วงเดือนรอมฎอน ซึ่งเป็นเดือนที่มุสลิมถือศีลอดตามบทบัญญัติของศาสนา ผลจากการที่วัยรุ่นไม่ปฏิบัติตามหลักการของศาสนา ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสที่จะคล้อยตามสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมได้ง่ายมากขึ้น

2.7 ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน แม้ตำบลบ้านควนและตำบลฉลุง จะเป็นพื้นที่ที่มีมุสลิมอาศัยอยู่มาก อิสลามห้ามการซื้อเสียงขายสิทธิ์ แต่ประชาชนในพื้นที่ก็ยังขาดการตระหนักถึงผลตอบแทนที่จะได้รับในโลกหน้าหากมีการ ซื้อเสียงขายสิทธิ์ ตลอดจนชุมชนใช้ระบอบอุปถัมภ์ ใครมีญาติมากหรือมีกระบวนการให้ได้มาซึ่งตำแหน่งด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่ดีกว่า ก็มีโอกาเข้ามาเป็นผู้นำชุมชนได้มากกว่า เมื่อชุมชนได้ผู้นำที่มาจากระบอบอุปถัมภ์ มีใช้ผู้นำที่มีศักยภาพอย่างแท้จริง การเข้าดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชนจึงนิยมนฐานคะแนนมากกว่าจะสนใจที่จะพัฒนาหรือจัดการปัญหาของสมาชิกในชุมชน ชุมชนจึงได้ผู้นำที่อ่อนแอหรือไร้ศักยภาพต่อการจัดการปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ “ตลอดหลายปีที่ผ่านมา มีผู้ใหญ่บ้าน 3 คน มีน้อยคนมากที่จะเอาใจใส่จริงจัง ๆ ในหมู่บ้านจริง ๆ วิทยุรุ่นมั่วสุมกันเยอะ ผู้ใหญ่บ้านไม่เดือดร้อน” [6] ความอ่อนแอของโครงสร้างทางสังคมจากปัจจัยดังกล่าวถูกพัฒนาเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างซึ่งมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เมื่อชุมชนมีความคิด ความเชื่อ ที่คอยสนับสนุนทำให้คนในชุมชนยอมรับความรุนแรง และความรุนแรงนั้นจะยังคงอยู่และพัฒนาเป็นความรุนแรงทางตรง ตามแนวคิด ทฤษฎี ว่าด้วยความรุนแรงของโยฮัลล์ กัลป์ตุงป์ต่อไป

3. การจัดการและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงของวิทยุรุ่น จะใช้วิธีการบอกเล่าหรือขอความช่วยเหลือจากรุ่นพี่เพื่อให้ไปเคลียร์ให้ นั่นหมายความว่า วิทยุรุ่นเลือกใช้ผู้มีอำนาจมาเป็นตัวกลางในการเจรจา ถ้าสำเร็จก็จบ ปัญหาจะถูกเก็บและกดทับไว้ แต่หากไม่สำเร็จก็จะเกิดปัญหาลูกกลามใหญ่โต ดังเช่น ความรุนแรงระหว่างวิทยุรุ่นตำบลฉลุงและบ้านควน ที่แต่เดิมปัญหาเกิดจากเรื่องการเมืองหน้ากัน มีปัญหาชู้สาวเข้ามาเกี่ยวข้อง และทั้ง 2 ตำบลก็เลือกใช้ความรุนแรง จนต้องมีการจัดการปัญหาจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่อิหม่าม ผู้ใหญ่บ้านกำนัน ทั้งสองตำบล นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ปัญหาดูเหมือนจะจบลง แต่ก็เกิดการใช้อาวุธในการทำลายล้างอีกฝ่ายหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง จนท้ายที่สุดตำรวจได้จับกุมแกนนำทั้งหมด ทำให้ความรุนแรงระหว่างวิทยุรุ่นบ้านควน-ฉลุง จบลงชั่วคราว

สรุปและการอภิปรายผล

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นของวิทยุรุ่นในอำเภอเมืองสตูลมีหลายรูปแบบ คือ ผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ และผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่มีได้มาจากตัวของวิทยุรุ่นแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการที่มีปัญหาใน

การควบคุมทางสังคมที่ทับซ้อนกันจนไม่ได้รับการแก้ไข เช่น โครงสร้างของสถาบันครอบครัวที่มีความอ่อนแอ ขาดการปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้ต้องผลักวัยรุ่นไปอยู่กับเพื่อนที่พร้อมจะเข้าใจและให้คำชี้แนะแบบผิด ๆ ระบบโรงเรียนที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ จนไม่สนใจเด็กหลังห้องที่มีพฤติกรรมในเชิงลบ อีกทั้งวัยรุ่นยังขาดทุนทางสังคมอันเนื่องจากไม่มีความผูกพันและขาดการเอาใจใส่จากสถาบันทางศาสนา และการเมืองท้องถิ่นที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาชุมชน แต่ไม่ได้สนใจที่จะพัฒนาศักยภาพของวัยรุ่นอย่างจริงจังให้มีโอกาสที่สร้างสรรค์ที่วัยรุ่นสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองไปในทางที่ถูกต้อง เหล่านี้คือปัญหาทางครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และต่อมาถูกพัฒนาเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน มองว่า วัยรุ่นเหล่านี้คือภาระของสังคม ความรุนแรงในวัยรุ่นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ แต่หากพ้นช่วงวัยรุ่นไปได้ก็จะผ่านพ้น วัยรุ่นก็จะกลับตัวกลับใจ ตลอดจนชุมชนเองก็ขาดการสอดส่องดูแล ปลอบโยนให้เป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง หรือเจ้าหน้าที่บ้านเมือง การที่ชุมชนยอมรับวิธีคิด หรือความเชื่อเหล่านั้น จะทำให้ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรมพัฒนารูปแบบเป็นความรุนแรงทางตรง มีการเข้ากลุ่มและใช้อาวุธปืน มีด หรืออาวุธอื่น ๆ หมายเอาชีวิตของคู่กรณี นี่คือการแสดงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการมีอำนาจ บารมี และความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและกลุ่ม

แม้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทุกภาคส่วนจะพยายามแก้ไขไปแล้วก็ตาม แต่หากเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า หรือแก้ไขไปตามสถานการณ์ ณ เวลาที่เกิดเหตุ โดยไม่ได้จัดการกับปัญหาโครงสร้างทางสังคมที่ยังคงอ่อนแอ วิธีคิดของชุมชนยังคงยอมรับความรุนแรงได้ ปัญหาความรุนแรงทางตรงของวัยรุ่นก็ยังคงดำเนินต่อไป และรอวันที่จะเกิดขึ้นใหม่ กลายเป็นวงจรของความรุนแรงที่ไม่สิ้นสุด

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน, กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ. (2551). รายงานสถิติคดีประจำปี 2551.
- [2] ส่องใต้นิวส์แปเปอร. (2544). **สตูลหลายหน่วยงานเร่งกวาดล้างเยาวชนซ่า! ผลิตป็นฉับไพลง อาวุธเถื่อน ทำร้ายร่างกายกัน ด้านตำรวจชี้เป็นปัญหาหลักที่จังหวัดที่ยังแก้ไขไม่ได้. สตูล. ส่องใต้นิวส์. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2554,** จาก [http:// www.songtainews.com](http://www.songtainews.com).
- [3] นัท นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2557.
- [4] แอน นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2557.
- [5] ต่าเร็ด พินธ์สุวรรณ, ดาบตำรวจ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), ที่ทำการสายตรวจวัดหน้าเมือง ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล, เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557.
- [6] ผู้ปกครองมาน นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557.
- [7] ผู้ปกครองนัท นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.
- [8] มาน นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2557.
- [9] กิฟ นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2557.
- [10] หลี นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2557.
- [11] เร๊ะ นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.
- [12] ผู้ปกครองหลี นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), อำเภอเมืองสตูล, เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2557.
- [13] ต่อเลืบ บูหมัน, ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ตำบลฉลุง (ผู้ให้สัมภาษณ์), ซาอิตะห์ เกษา (ผู้สัมภาษณ์), ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ตำบลฉลุง, เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2557.

